

Innberetning om en utgraving av en skipsformet steinsetning samt registrering av andre fortidsminner på "Istrehågan" på ^{nr 8}Istre söndre (gnr. 71, brnr. 8), ^{nr 41}Tjölling s. og p., Vestfold 19/5 - 10/6 1959 ved

Elizabeth Skjelsvik.

808

En del av fortidsminnene på "Istrehågan" er omtalt i Vestfold Oldtidsminner s. 510 og i E. Skjelsviks innb. 1950 og 1958.

Hele området var tidligere dekket med lynn, kratt og løvskog, hvilket vanskeliggjorde en fullstendig oversikt; men i løpet av høsten 1958 og våren 1959 ryddet Tjölling Historielag hele feltet, så det nu kommer til sin rett (cfr. f.eks. fotos 1 og 23).

Da årets arbeide førte til oppdagelsen av ytterligere fortidsminner på stedet, vil jeg først gi en beskrivelse av disse.

"Istrehågan" ligger som nevnt i innb. av 1950, i luftlinje ca. 500 m ösö för husene på gården og ca. 200 m SV for den sørligste gården på övre Jåberg.

På stedet ligger følgende fortidsminner:

I skogkanten på brinken ut mot dalsen ^{Klingen} der Istrebekken renner,

1. skogbevokst, uklart markert, jordblandet röys.

Toppen noe utrotet. På V-siden stikker fjellet i dagen. D. ca. 12 m, h. ca. 0,70 m.

Höyere oppe på en N-S-gående morenerygg og på det ryddede området 48 m ö for 1.

2. den lille skipssetning (cfr. fotos 17, 21, 23).

För torven var fjernet, stakk bare noen av kantsteinene i dagen, slik at det var umulig å danne seg et ordentlig bilde av fortidsminnet. Ved årets utgraving ble alle de store steinene fri-lagt, og torven ble fjernet i nordre halvdel av skipet. Det er orientert NNÖ-SSV, l. ca. 10 m, bredde innvendig ca. 3 m; midtpartiet, som viste seg å være dekket med kampestein, hever seg svakt over det omkringliggende terreng. Bakken skråner mot V. Skipet består av 6 helleformede stein 1,60 - 2,65 m lange og 0,45 - 1,35 m brede. Den lengste steinen finnes i S, den korteste i N.

Alle steinene, muligens med unntagelse av N-stei-
nen ser ut til å ha stått på lanns, og de ser ut til å ha falt overende på sine plasser muligens med unntagelse av stein 5 (den nordligste stein på ö-siden), som synes å ligge noe utav kurs (se plan). Steinene på ö-siden er falt innover, på V-siden utover. S-stei-
nen (nr. 1)

må også være fallt V-over. I dens overflate er det spor av mineringshull. Under den foreløpige opprensking av steinpakningen i N halvdel fantes 2 brente beinstykker spredt mellom steinene.

I samme terreng ca. 3 m NNÖ for 2.

3. den store skipssetning (se det følg.)

I samme terreng ca. 4 m N for 3. og 3 1/2 m SSV for et steingjerde, som markerer herredsgrensens Tjölling-Sandfjell.

4. rund steinsetning, indre diameter ca. 8 1/2 m., omkretsen markert med 9 flyttblokker, 0,75-1,35 m lange. De fleste er seget mer eller mindre overende. Ved prøvestikk ble det konstatert at omkretsen er ytterligere markert med en 0,60 m bred pakning med kampestein (antydnet med stipling på planen). Temmelig nøyaktig midt i ringen rager en rund kampestein såvidt frem av torven, synlig d. 0,35 m.

Ca. 1,70 m Ö for 2 ligger to helleformede steiner (merket a og b på planen, se foto 22); a: 1. 1,80 m, st.br. 1,50 m, delvis dekket av stein 11 i det store skipet; b: 1. 2,70 m, st.br. 1,45 m, i to deler. 7,60 m ÖSÖ for disse står en tredje helleformet stein, c, h. over bakken 0,96 m. På dennes V-side er det gravet en 0,80 m vid, 0,22 m dyp grop, sannsynligvis for å fjerne steinen. Det kan her innskytes at mye stein er tatt på Istrehågan i tidens løp (se: det store skipet). Stein c har kanskje også vært høyere.

Det er mulig at steinene a-c har utgjort en 5. likebenet, trekantet steinsetning, med en 4,60 m lang grunnlinje mot VNV, 7,80 m lange sider og topppunkt i ÖSÖ. Med sentrum ca. 1,40 m ÖSÖ for grunnlinjen og 4,60 m VNV for toppunktet (stein c) finnes en svak forsenkning i terrenget, d. 1,60 m, hvor det ved prøvestikk ble konstatert svart, kullblandet jord rett under lymgtorven. Forsenkningens sentrum ligger ca. 1 m N for den eventuelle trekantets midtlinje.

Den skipssetningen som i innberetningen av 1950 omtales som beliggende 2 m Ö for det store skipets N-ende (fortidsminne 2) må bortfalle. Riktignok finnes en mengde stein spredt på området Ö for steinringen, men de ligger løst oppå bakken og danner intet system.

Den gamle Larviks-Sanderfjordsveien går henholdsvis 14, 2,30 og 12 m Ö for fortidsminnene 2, 5 og 4. Ved denne veien ligger også fortidsminnene på Jåberg i Sandar (cfr. Vestfolds Oldtidsminner s. 424 fr.)

Ö for veien stiger "Iversåsen" opp.

Den store skipssetningen. Allerede første gravningsdag kunne det konstateres at skipets kant var markert med en steinpakning. Dets ytre mål blir således NNÖ-SSV 24,50 m, indre lengde 20,15 m, bredden midtskips henholdsvis 9,20 og 7,70 m, i sydenden 4,25 og 2,15, i nordenden 4,55 og 2,85 m.

Som nevnt i innberetningen av 1950, er de fleste steinene velte. Kun nr. 16 sto (cfr. foto 1 og 17).
Stein 1: (cfr. foto 1) helleformet bruddstein, 1. 4,40 m, st.b.r. 1,15 m, velte utover.

" 2: ditto stein, 1. 2,10 m, st.b.r. 1,15 m, velte utover.

" 3: " " 1. 2,30 m, st.br. 0,90 m "

" 4: flyttbukk, st.mål 1,25 x 0,90 m, sannsynligvis velte utover.

" 5: " " st.mål 1,60 x 1,25 m, velte utover

" 6: " " 1,55 x 1,10 " "

" 7: " " , men mere helleformet, st.mål 1,50 x 1,50, velte innover.

" 8: helleformet bruddstein, 1. 2,30, st.br. 0,85 m, velte innover.

" 9: mangler, skoningen er imidlertid intakt og viser at de reiste steinene er plassert inn til innsiden av st^unpakningen (foto 6).
Hullet er 1,30 m l., 0,55 m br. og 0,31 m dypt.

" 10: mangler; steinen har vært plassert midt i pakningen, og etter hullets form å dømme må den ha stått med bressidene i skipets lengderetning. Slik må også S-steinen ha stått. Denne plassering harmonerer videre godt med pakningens tvert avskårne form i begge endene. Hullet etter steinen er 1,60 m l., 0,70 m br. og 0,83 m dypt. Det er skodd med en mengde stein (foto 7 a -b), og etter skoningen å dømme må det ha stått en minst like stor stein her som i S-enden.

" 11: helleformet bruddstein, 1. 3,20 m , st.b.r. st.br. 1,20 m, velte utover. Under fallet har den skjövøvet en del av skoningen innover i skipet (cfr. foto 22 og hovedplan). Under steinen ligger pakningen intakt, men steinens tyngde har presset den dypere ned.
" 12: ditto stein, 1. 2,55 m, st.br. 1,50 m, fallt innover.

" 13: flyttbukk, st.mål 1,15 x 1 m, fallt innover.

" 14: " " 1,30 x 1,10 m "

" 15: " " 1,15 x 0,95 " "

" 16: " " 1,18, br. 1,35, t. 0,80 m,

Istre, Tjölling,
Vestf. (fort.)

Skipets Ö-side (fort.)

står, men luter svakt utover.

Stein 17: helleformet bruddstein, 1. 1,70 m, samlet
st.br. 1,20 m, falt utover, boret i to
og en del av toppen sannsynligvis sprengt
bort.

" 18: ditto stein, 1. 2,50 m, st.br. 1,20 m, falt
innover.

Avstanden mellom stein 1 og 2:	2,70 m
" "	" 2 " 3: 1,55 "
" "	" " 3 " 4: 1,30 "
" "	" " 4 " 5: 1,20 "
" "	" " 5 " 6: 2,00 "
" "	" " 6 " 7: ca. 1 m.
" "	" " 7 " 8: " 1 m.
" "	" " 8 " 9: " 2 m.
" "	" " 9 " 10: 2,15 m.
" "	" " 10 " 11: 2,40 m.
" "	" " 11 " 12: 1,30 "
" "	" " 12 " 13: 1,30 "
" "	" " 13 " 14: 1,75 m.
" "	" " 14 " 15: 1,40 "
" "	" " 15 " 16: 1,75 "
" "	" " 16 " 17: 0,65 "
" "	" " 17 " 18: ca. 1,70 m.
" "	" " 18 " 1: 2,40 m.

Steinpakningen er langs skipets Ö-side meget jevn og fint lagt (foto 5), men på V-siden er den stort sett mere ujevn (foto 11), sannsynligvis fordi terrenget skråner en del her. Det kunne nesten virke som om det var bygget opp en del langs denne siden; dette er ihvertfall utvilsomt tilfelle i SV-siden - mellom stein 1 og 2 - (se plan og foto 4), der en del større stein er lagt på rekke 1 1/2 - 2 m V for S-stei-
nen. Pakningen, som i denne enden er 2,25 m bred MNÖ-SSV, er noe uregelmessig; men den viser at stev-
nen er tvert avskåret. Det samme er tilfellet i N-
enden. Her er pakningen noe mer regelmessig og når en bredde av 2,35 m.

På innsiden av pakningen ved stein 5 var en steinsatt sirkel, d. o, 70 m (se hovedplan og detalj-
tegning samt fotos 8 og 11). Ytterkanten er markert med kantsatte stein, i midten er en 0,36 m høy kam-
pe/stein. Steinene omgav en 26 cm dyp grop, fyllt med mørk grå, fin sand, men ellers ble intet funnet.
Funn, steinpakningen. Spredt på forskjellige steder mellom steinene i pakningen fantes en del uretusjerte flintbiter, ved stein 3 et bryne av kvartsitt og ved stein 13 et skår av et lerkar av talkblandet gods.

H 0,11 m

Inntil S-siden av stein 2 var det under matjordlaget en kullkonsentrasjon, 1 x 0,40 m og ~~1,4 x 1,4~~ tykt. En lignende kullkonsentrasjon forekom på innsiden av steinpakningen ved stein 3. Den var 0,25 m i diameter og 0,13 m dyp.

Skipets indre. Jevnt over var torv- og matjordlaget 6-20 cm tykt. Overølt unntagen i midtpartiet hvilte dette på auren, hvor det på forskjellige steder i skipet fantes jordfaste stein.

Middtskips, midt mellom stein 6 og 14, var det i overflaten en 10 cm dyp, sirkelrund forsenkning, 1,4 m i diameter. Den viste seg å være en grop med bål-mørje (se f.eks. foto 14), som foruten svart jord og trekulbiter inneholdt brente beinstumper, deler av en beinkam, stykker av en flat, ornert beinmål(?), spillebrikker av bein og noen jernnagler. I overflaten av gropen rett under matjorden fantes noen skår av et spennformet leirkar, en hjerterformet pile-spiss av flint og noen uretusjerte flintbiter. Gropen var 10 - 30 cm dyp, dypest i S-enden (se hovedplan og detaljtegning).

Kant i kant og N for branngropen og mellom to jordfaste steiner 10 cm under overflaten fantes nok en grop med rensede, brente bein; (foto 14); den var 0,40 m i diameter; dens overflate var dekket av et 4 cm tykt lag med bål-mørje, de brente beinene lå i et 10 cm tykt, kompakt lag, resten av gropen var fylt med et 14 cm tykt lag med fin, mørk sandjord. Blant beinene fantes ytterligere fragmenter av spillebrikker, rester av en annen (?), ornert beinmål, et par meget forrustede jernnagler samt bjørneklør. I N-kanten av gropen på overgangen mellom matjorden og bål-mørjen lå to deler av en hank av jern.

Etterat midtpartiet var gjennomgravet, ble gravningen avsluttet.

Foto 1 a-b: Den store skipssetningen for utgravning fra S. Steinringen i bakgr., en del av det lille skipet i forgr.

Sk. 178. 23. " : Steinringen fra SÖ.

" 3 : Fellet under utgravning fra "Iversåsen" - fra SÖ. Fra venstre mot høyre: en del av det minste skipet, det store skipet, steinringen, hervedsgrensen (steingjerde) Istregårdene i bakgrunnen.

" 4 : Sydsteinen i det store skipet - stein 16 med pakningen fra V. En del av det lille skipet til høyre.

" 5 : Det store skipets Ö-side - stein 15-10 - fra S - fra stein 16. Steinringen i bakgr., steinene a og b, til høyre.

" 6 : Det store skipets N-ende og V-side. Skoningen til den fjernede stein 9 fra SSV. N-bauen, og skoningen til N-stein (stein 10) i bakgr.

- Photo 7 a-b: Skoningen til N-steinen (stein 10) fra N. Det store skipets V-side, stein 11-12 til vestre.
: Steinsatt ring ved stein 5 for utgravning fra N. Stein 4 i bakgr.
: samme fra V - fra stein 5.
: Samme utgravd fra V.
- §
" 11 : Det store skipets nordlige del fra SV. Steinene 3-14. Til vestre den steinsatte ringen ved stein 5. I midten gravenlegget.
- " 12 = : Samme som 10. Steinene 3-12. Steinringen i bakgrunnen.
foug.
- " 13 a-b: Det store skipet. Gravenlegget under utgravning för fjernesle av torven langs hovedaksen fra SÖ.
- " 14 : Samme fra V. Torven fjernet. Den hvite ringen markerer området med rensede bein
- " 15 : Gravenlegget utgravd fra S. Steinene 6-8 i bakgr.
- " 16 : Samme fra NÖ. Steinene 5-2 i bakgr.
- K. 179. 6a) " 17 a-b: Det store skipet utgravd fra S.
- K. 179. 7a, 8a) " 18 : " " " " BÖ, fra Iversåsen.
- K. 179. 9a, 10a) " 19 : Samme fra N.
- K. 179. 15a) " 20 : Det lille skipet delvis opprenset fra S. Det store skipet og ringen i bakgr.
- K. 179. 17a) " 21 : Samme fra NV.
- K. 179. 17a) " 22 : Steinene a-c - trekanten - fra V. Det store skipets NÖ-ende i forgr.
- K. 179. 3) " 23 a-b: Felтет fra "Iversåsen" fra S. Fra V. mot h.: det lille, det store skipet, steinringen, herredsgrensens, Jåberggårdene i Sandar; Istregårdene i bakgr.

-0-

Som nevnt i innberetningen av 13/6 1958, var den direkte foranstaltning til gravningen på Istrehågan Tjölling Historielags forespørsel om å restaurere den store skipssetningen. För undersökelsen begynte, hadde Historielaget som nevnt innledningsvis nedlagt et stort arbeide med å rydde feltet for kratt, lyng og småskog. Under utgravningen ydet dets medlemmer også verdifull hjelp. Om kvelden 23/5 kom de med stort mannskap samt hest og vogn og fjernet all torven på V-siden av hovedaksen i det store skipet, samt avdekket den nordlige halvpart av det lille. Den 10/6 påbegynte de restaureringen. Steinene 13-16 ble reist opp og stein 11 ble flyttet og brukt som stevnstein i N-enden, da vi ble enige om at det ble lettere å finne to nye, noenlunde like stein å sette på plassene til nr. 9 og 11.

Som fast medhjelper under hele gravningen deltok sivilarbeider Georg N. Bredesen, Moss og i noen dager Georg Scoulou, Port Said. Dessuten fikk vi verdifull hjelp av tre folkeskolegutter fra San-

fjord, nemlig Per Haavaldsen, Svein Ingebretsen og
Jan Andersen. De kom nesten hver dag etter skoletid
og ellers de dagene de ikke var på skolen.

Oslo, 6. juli 1959

Elisabeth Skjelsvik
Elisabeth Skjelsvik

"Shubainyan" Tjalling, Wall (part.)

Prof.: E. Sjoqvist 1959

Foto 14. d. 178. 8.200

Foto 16. d. 179. 600

Foto 17. d. 179. 700. 800

Foto 21. d. 179. 13 av

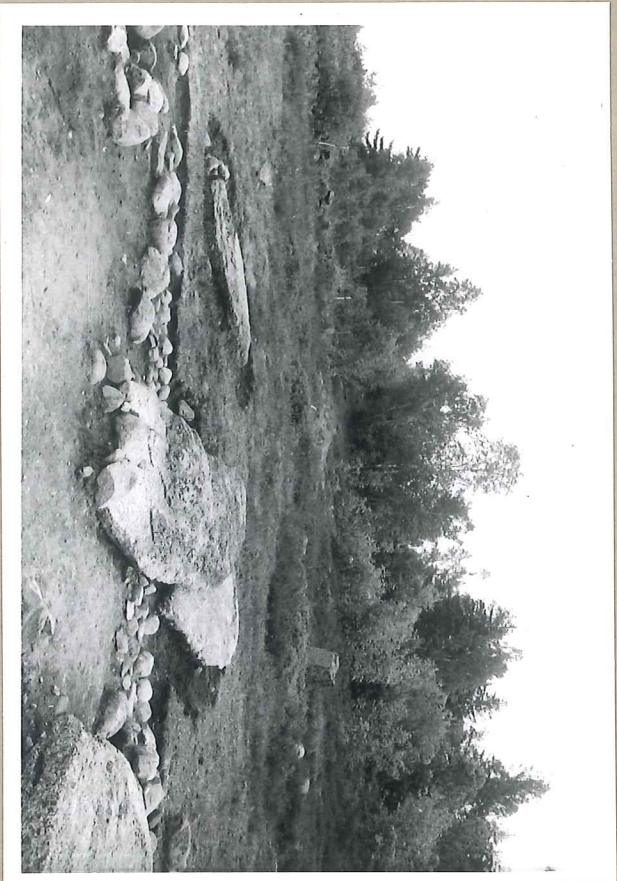

Foto 22. d. 179. 3

Foto 23. d. 179. 11 av, 12 av

Uppröjning 'Stenkaipen på Jule (71; 6)', Tjalling s. v. p., Vestfold.
Fot.: E. Seydewitz
1957.

Foto 1. d. 178. 1. a. 2. a.

Foto 4. d. 179. 1. a.

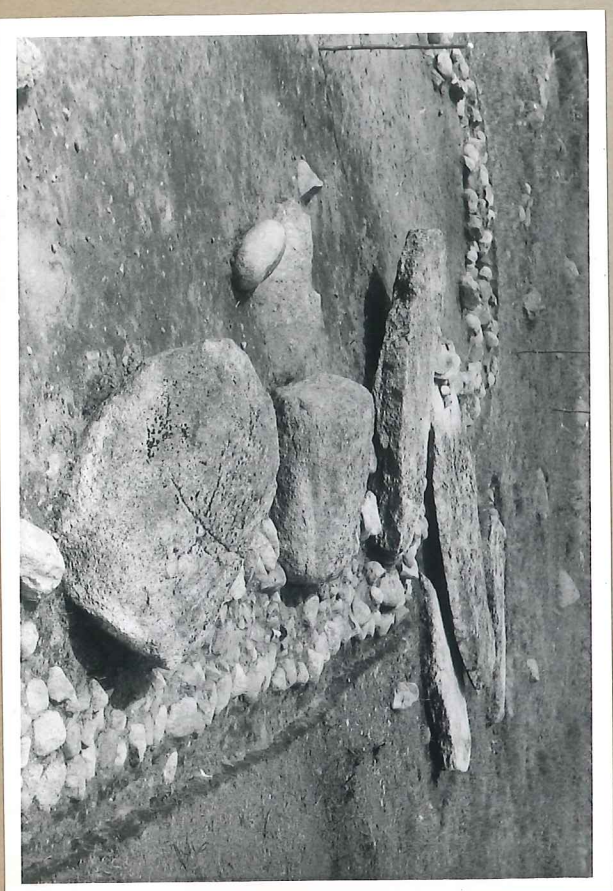

Foto 5. d. 179. 1. a.

Foto 6. S. 178. 24a

Foto 8. S. 178. 29a

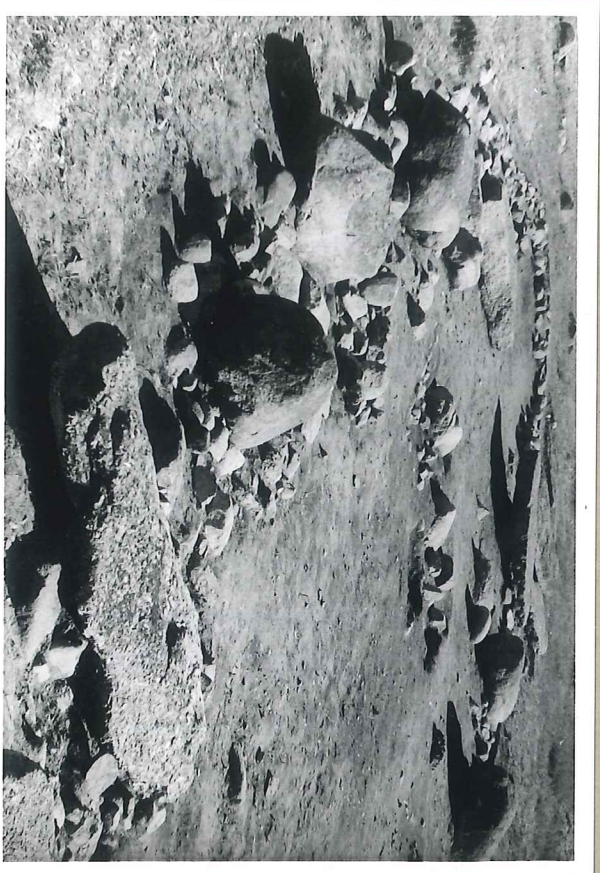

Foto 11. S. 179. 14a, 15a

Innberetning om fortsatt utgravning av fortidsminner på "Istreågan" på ^{nr. 30/31} Istre söndre (gmr. 71, brnr. 6), ^{nr. 30/31} Tjölling s. & p., Vestfold 31/8 - 15/9 1960 ved Elizabeth Skjelsvik.

Undersøkelsen av gravfeltet på "Istreågan" ble påbegynt i 1959 (se innb. fra E.Skjelsvik). I tillegg til det store skipet og den runde steinsetningen, som var kjent fra før, ble det oppdaget to nye fortidsminner.

Det store skipet, som i fjor ble undersøkt i sin helhet, ble i løpet av samme høst restaurert av Tjölling Historielag. Som nevnt i innb. 1959 s. 3 manglet stevnsteinen i N - nr.10 - og steinen ved siden av den på V-siden (nr. 9). Dessuten var stein 17, på skipets Ö-side og nær S-stevnen, sprengt i to. Historielaget reiste opp samtlige tilstedeværende stein, erstattet stein 17 med en ny stein av samme form som den motstående - nr. 3. Av praktiske grunner ble stein 11 flyttet fra Ö-siden over på V-siden og reist i stein 9's hull. En ny stein ble så satt på stein 11's plass av samme form og størrelse som den. Som N-stevn ble det reist en ny blokk av form som S-steinen, men noe lavere. Samtlige nye stein ble bruddt ut av "Iversåsen", Ö for feltet, ved hjelp av varme og vann.

Foto 1 a-b: Den store skipssetningen restaurert fra ^{nr. 328, 20-21} SÖ- fra "Iversåsen".

" 2 : Det store skipet restaurert fra NW. ^{nr. 329, 32}

" 3 : Steinringen fra SSÖ- fra "Iversåsen". ^{nr. 322, 13}

-0-

Steinring I - fortidsmin-
ne 4.

Årets undersøkelse begynte med den runde steinsetningen N for det store skipet (cfr. plan 1:50) (se innb. 1959 s.2). Det ble først åpnet en 2 m bred sjakt, 40x,40x2Y,52x,52x2Y, som gikk over rullesteinen i midten av ringen; dernest ble området 44x,44x4Y,48x,48x4Y avdekket. Til slutt ble torr- og matjordlaget fjernet i hele fortidsminnet.

I torven i den første sjaktens N-ende ble

det funnet et stykke pimpstein, og et avlagsstk. grå flint med ubetydelig retusj langs den ene kanten fantes i matjorden ved stein 1's NÖ-hjørne.

Vi konstaterer også at steinringen ikke har vært markert med noen steinpakning (se innb. 1959 s.2), men at en enkelt rekke stein avgrensar periferiem mellom de reiste steinene. Vi fikk senere forklaringen på vår feilaktige slutning: prøvestykket i fjor ble tatt mellom stein 8 og 9, hvor steinrekken er så uregelmessig at den virker som en pakning (se plan 1:50 og foto 19).

Rullesteinen (cfr. planer og fotos 4-7) som stakk i dagen i midten, markerer ringens geometriske sentrum. Den er en 30 cm i diameter og en 20 cm høy. Spredt uten noen orden på dens Ö-side fantes en del stein fra overflaten til 12 cm under den (se plan 1:20). Rundt den fantes et område med svart, trekulblandet jord, som gikk opp i muldjordlaget; området som hadde en uregelmessig avgrensning (se planer), var ÖSÖ-VNW 2,50 m og SSV-NWÖ 2,30 m. Det var en 12 cm tykt i utkantene og ble mot midten 20-25 cm tykt, tykkest på rullesteinens S-side. Laget hvilte oppå et skikt med grålig sand (den gamle overflaten), som på S-siden var isprengt flekker med svart, trekulblandet jord. Under rullesteinen, ca. 28 cm under overflaten, tegnet det seg en oval, 12 cm dyp grop, nedskåret i auren og orientert ÖSÖ-VNW. Den inneholdt et brunaktig jordlag; rimeligvis rester av et eller annet organisk materiale, f.eks. et trekar, som er råtnet bort. Gropen var 48 cm lang og 22 cm bred, flat i bunnen (cfr. plan og snitt 1:20)

En 5 cm N for rullesteinen ble det funnet en liten konsentrasjon med brente bein, 20-30 cm i utstrekning, i det svarte jordlaget 10-15 cm under overflaten. 40 cm VSV for denne konsentrasjonen fantes 3-4 brente beinstumper i en flekk med svart jord, som lå i auren 31 cm under overflaten.

I, 1,12 m VNV for midtsteinen og gropen under den fantes en ny grop av omtrent samme form og størrelse som den første og 28 cm dyp (cfr. snitt og plan 1:20). Den inneholdt et mørkt jordlag. Hva den representerer, har ikke latt seg avgjøre; men jordens konsistens var ikke av samme art som i den første. Det grålige sandlaget lå i et tynt skikt over begge gropene.

Snittet viser klart at graven var blitt lagt direkte oppå den gamle overflaten (den grålige sanden). Kun S for midtsteinen gikk den svarte jorden ned på auren. Gravanlegget må dessuten ha ligget praktisk talt i dagen til det i tidens løp ble gjengrodd med gress og lyng. Det ser ikke ut som om den døde er blitt brent på stedet; ^{for} ~~den~~ underliggende auren bærer ikke preg av å ha vært utsatt for så sterk varme som et likbål ville kreve. Auren er som overalt ellers på "Istreåågan" morenegrus; men den er mer ren sand ~~enn~~ i steinringen enn i det store skipet, der jorden var sterkere iblandet større og mindre rullestein.

I ringens nordlige del, mellom stein 4 og 5 fantes noen jordfaste stein.

Samtlige 9 stein er flyttblokker, omkring 1 m høye og $\frac{1}{2}$ m brede. Opprinnelig har de ikke stukket dyp i jorden.

Stein 1 er falt utover.
 " 2 " i ringens retning.
 " 3 " falt innover.
 " 4 " " "
 " 5 " " "
 " 6 " " "
 " 7 " " "
 " 8 " " utover?
 " 9 " " ?

Avstand mellom stein 1 og 2: 2,5 m.
 " " " 2 " 3: 1,5 "
 " " " 3 " 4: 3,0 "
 " " " 4 " 5: 2,5 "
 " " " 5 " 6: 2,5 "

Steinringens ytterkant.

Avstand mellom stein 6 og 7: 3,0 m.
" " " 7 " 8: 2,3 "
" " " 8 " 9: 2,5 "
" " " 9 " 1: 2,5 "

Som nevnt innledningsvis, er periferien mellom de reisste steinene markert med en rekke mindre stein, vesentlig rullestein, som nu lå 4-8 cm under overflaten (se snitt).

Mellom steinlog 2 er det et par lakuner, og over området nærmeste stein 2 lå det i overflaten en liten røys med åkerstein fra den tiden det var dyrket mark V for steinringen.

Mellom stein 2 og 3 finnes også et par lakuner, og en av steinene, nærmest stein 2, er helt forvitret.

Fra stein 3 til 4 ligger rekken temmelig intakt og uten større uregelmessighet. Det samme er tilfellet mellom 4 og 5, bortsett fra en liten utbuktning, samt mellom 5 og 6; her er dog en stein oppsmuldret.

Mellom stein 6 og 7 er ringen noe uregelmessig, og noen stein mangler nærmest stein 6. Steinene inntil dennes N-side representerer muligens skoningen.

Mellom stein 7 og 8 er rekken intakt og ganske regelmessig. De 2 stein V for og inntil 8 er rimeligvis skoningen.

Som tidligere^{nevnt} er markeringen mellom stein 8 og 9 meget uregelmessig, og steinene ligger nærmest hulter til bulter.

Midt mellom stein 9 og 1 er det en lakune, ellers er markeringen intakt.

Foto 2 1959: Steinring I for utgravningen fra SSÖ.

Å. 178. 300-Å. 328. 22

Foto 4 a-b: Snittet gjennom steinringens midtparti fra SSÖ.

Å. 328. 23, 24

Foto 5 : Samme fra Ö.

Å. 328. 25

" 6 : " " ÖSÖ.

Å. 328. 26

" 7 : " " S.

Å. 328. 27

Photo									
8	Samme - midtsteinen fjernet - fra Sö.								
h. 328. 37	"	"	"	"	"	"	"	"	ösö.
" 9	"	"	"	"	"	"	"	"	NO.
h. 328. 35	"	"	"	"	"	"	"	"	
" 10	"	"	"	"	"	"	"	"	
h. 328. 36	Steinring I utgravd fra Sö.								
" 11 a-b	Steinrekken mellom stein 1 og 2 fra S.								
h. 328. 30, 31	"	"	"	"	"	"	"	"	S.
" 12	"	"	"	"	"	"	"	"	S.
h. 328. 33	"	"	"	"	"	"	"	"	S.
" 13	"	"	"	"	"	"	"	"	S.
h. 329. 34	"	"	"	"	"	"	"	"	V.
" 14	"	"	"	"	"	"	"	"	V.
h. 328. 35	"	"	"	"	"	"	"	"	V.
" 15	"	"	"	"	"	"	"	"	VNV.
h. 328. 36	"	"	"	"	"	"	"	"	VNV.
" 16	"	"	"	"	"	"	"	"	VNV.
h. 329. 37	"	"	"	"	"	"	"	"	VNV.
" 17	"	"	"	"	"	"	"	"	NÖ.
h. 327. 2	"	"	"	"	"	"	"	"	NÖ.
" 18	"	"	"	"	"	"	"	"	N.
h. 327. 3	"	"	"	"	"	"	"	"	N.
" 19	"	"	"	"	"	"	"	"	Ö.
h. 327. 4, 4	"	"	"	"	"	"	"	"	Ö.
" 20	"	"	"	"	"	"	"	"	Ö.
h. 327. 5	"	"	"	"	"	"	"	"	SSÖ.
" 21	Steinring I delvis restaurert fra Ö.								
h. 327. 8, 9									

Fortidsminne 5.

Som nevnt i innberetningen 1959 s. 2 ligger det ca. 1,70 m ö for den store skipssetnings N-ende - fortidsminne 3 - 2 helleformede steiner - a-b. 7,60 m öSÖ for disse står en 3. stein - c. Disse formodedes å utgjøre en likebenetttrekant.

Da gamle folk i egnen mente å kunne huske at det hadde stått nok en steinring mellom steinring I - fortidsminne 4 - og den gamle veien, hadde Tjöl-ling Historielag klipet bort Lyngen på dette område, slik at det ble lettere å se om det fantes noen merker i bakken etter fjernede stein.

4 m NNÖ for stein c ligger en helleformet bruddstein - d - oppe på bakken, og 2,10 m N for denne står stumpen av nok en bruddstein - e - i bakken. (cfr. plan 1:50 og foto 24). Om den er avslått eller ikke, lar seg foreløpig ikke avgjøre. Den har trekantet tverrsnitt, og det høyeste punktet - i Ö - rager 24 cm over overflaten.

Det ble i fjor lokalisert en 1,60 m vid forsenkning 4,60 m VNV for stein c. Gjennom denne ble det i år først åpnet en sjakt 33x-5y, 33x-7y, 40x-5y, 40x-7y. Like under torven ble det fra steinring's S-hjørne mellom 34, 50x-5y og 33x-6, 85y lokalisert en

rekke med småstein (cfr. plan 1:50 og foto 27 a-b), og dennes retning tyder på at fortidsminne 5 ikke kan være en trekant. Dets form og steinene d-e's eventuelle plass i anlegget, vil forhåpentligvis klargjøres ved videre undersøkelser.

Den ovennevnte sjakten viste også at det rett under overflaten fantes svart, trekulblandet jord V for og utenfor kanten av forsenkningen. Det ble så åpnet en ny sjakt, 35x-7, 25y, 35x-9y, 40x-7, 25y, 40x-9y, som klargjorde grensen for den svarte jorden. Som planen 1:20 viser er formen u-regelmessig, st. utstrekning NNÖ-SSV: 4 m, ÖSÖ-VNV: 3,10 m. Området faller i 3 soner: I: svart jord, i den nordlige og nordvestlige del trekulblandet. II: temmelig grov, lys gul sand (aur?). III: askejord, som i utkantene har en grålig tåne. Den går mot midten gradvis over til en sterkt rødbrun tone. Den har en "fettet" konsistens. Sone III svarer temmelig nøyaktig til overflateforsenkningens utstrekning. Et par flekker med trekulblandet, svart jord fantes også her.

Profilen viser klart hva som er skjedd på stedet. I den opprinnelige overflaten har man gravet en ca. 2 m vid, 20 cm dyp grop, hvor det er blitt tent et kraftig bål. Varmen var særlig i midtpartiet så sterk at den trekulblandede jorden i bunnen av gropen i tidens lopp er gått over til aurhelle. Forsenkningen er fremkommet ved at bålet etterat varmen var sluknet, er sunket sammen. Det har ligget helt i dagen til det er blitt tilgrodd med gress og lynn.

Brannområdet representerer uten tvil et

likbål, og de kremerte rester av den døde fantes da

2 konsentrasjoner i den nordlige del av sone I, henholdsvis på S- og NV-siden av en rund rullestein, 40 x 32 cm, som lå 4 cm under overflaten med sentrum 38x-7, 66y. Konsentrasjonen på S-siden, som lå i

også samlet i

svart, trekulblandet jord, hadde en utstrekning på 42 cm Ö-V og 32 cm N-S, niv. 20 til 30 cm under overflaten. Her ble det 21 cm under overflaten funnet 2 avslagsstkr. grå flint, begge ildskjörnet, det ene med ubetydelig retusj.

Konsentrasjonen på rullesteinens NV-side som lå i mørk brunlig, ikke trekulblandet jord 15 til 21 cm under overflaten, var 32 cm N-S og 24 cm Ö-V. En sterkt forvitret (ildskjörnet?) stein (niv. 0,12) dekket den delvis, og under steinen i niv. 0,18 fantes ét bryne av kvartsitt (nr.1 på planen 1:20). Spredte benbiter lå under rullesteinem.

Et tredje avslagsstk. grå flint ble funnet på Ö-siden av sone I ca. 15 cm under overflaten.

Den videre undersökelse av dette fortids-
minne vil fortsette til neste år.

Foto 22 a-b: Fortidsminne 5 för utgrävning fra N.
d. 328. 31, 32 " " " " NÖ.
d. 328. 33, 34 " " " " S.
" 24 a-b: " " " " S.
d. 328. 29, 30 " " " " S.
" 25 " " " " S.
d. 329. 3 " " " " S.
" 26 " " " " N.
d. 329. 4 " " " " N.
" 27 a-b: " " " " 5 delvis utgravet fra NÖ.
d. 327. 677

Foto 28 a-b: Fellet fra "Iversåsen" fra SÖ.

d. 323. 10, 11

" 29 : Steinring I fra "Iversåsen" fra SSÖ.

d. 327. 13

-0-

I årets gravning deltok magister Jerzy Kmiciński, Universitetet i Łódź. Dessuten fikk vi hjelp av skoleguttene Jan Andersen, Per Haavaldsen og Svein Ingebretsen.

Oslo, 19. oktober 1960

Felander *Skjelsvik*
Ellizabeth Skjelsvik

"Istrehågan" på Istre s. (71.8²), Tjølling, Vestfold.

Foto: E. Skjelsvik 1960.

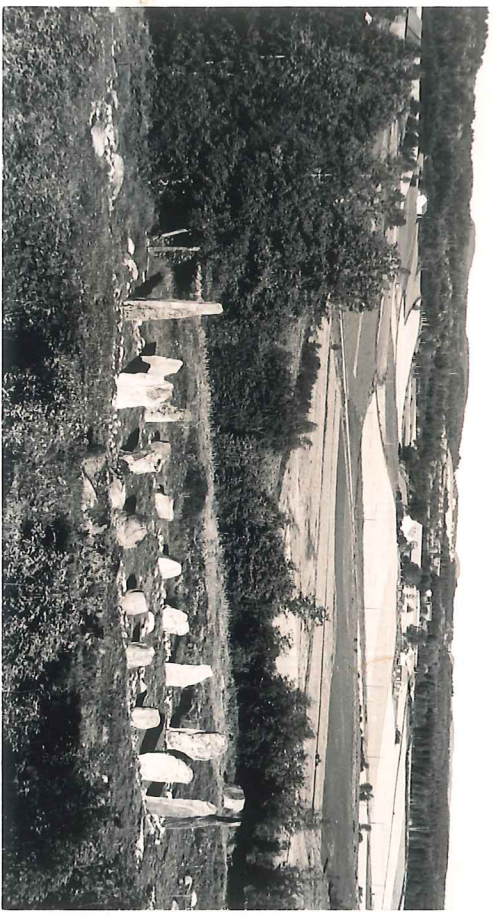

Foto 1 a-b. d. 328. 20, 21

Foto 2 1959 d. 178. 30, d. 328. 22

Foto 6.
d. 328. 26

"Istrehågan" på Istre s. (71⁰⁰ S), Tjølling, Vestfold
Foto: E. Skjelsvik 1960.

Foto 11 a-b. d. 329. 26/31

Foto 21
d. 327. 8/9

"Istrengågan" på Istre s. (71⁰⁴₀₅), Tjelling, Vestfold.
Foto: E. Skjelsvik 1960

Foto 25. *Sk. 329.3.*

Foto 27 a-b.
Sk. 327.6,7

Foto 28 a-b

Om fortsatt utgravning av fortidsminner på "Istrehågan" av Istre söndre (gnr. 76, brnr. ^{30,31}29), Tjölling s. og pgd., Vestfold,

ved Elizabeth Skjelsvik.

Ved årets undersøkelse fullførte man utgravningen av fortidsminne 5, som viste seg å være nok en rund steinsetning - i det etterfølgende kalt steinring II. Sør for denne oppdaget man en ko-kegrop og en traugformet fordybning fylt med matjord iblandet litt trekull samt noen skjörbrente steiner. I området som i Ö begrenses av den gamle veien, i S av steinring II, i V av steinring I og i N av steinringjerdet (herredsgrensens) fant man inntil denne en 3dje rund steinsetning, fortidsminne 6 - i det etterfølgende kalt steinring III. Dessuten ble fortidsminne 2 - det lille skipet utgravd.

På det høyeste punkt av "Iversåsen", 94½ m Ö for det store skipet - fortidsminne 3 - temmelig klart markert, jordblandet röys. Vidt søkk i toppen, som er avflatet. Kratt- og skogbevolkst. Ligger på fjell. D. 13½ m, h. i S 0.5 m, h. i N 1 m. Ikke i V.Ö.

Under professor Hougens, professor Hagens, ekspedisjonssjef Værns og statsstipendiat Johannsens besök ^{29/6} i Johansen merke til en innhugget sirkel med grop i midten på S-siden av stevnsteinen i det store skipet (fortidsminne 3). Den ligger ca. 0.9 m under steinens topp, d. 0.24 m, gropen ligger 0.1 m nedenfor ringens övre kant. Figuren er meget forviltret, og en undersøkelse ved kunstlys gav ingen sikkerhet for om den er virkelig hugget.

- Foto 1: Ringen ⁱ fra S. (fortidsminne 3) d. 339.23
- " 2: Den gamle veien fra NNW. d. 338.9
- " 3: Steinring I restaurert fra Ö. d. 338.27
- " 4 a-b: Feltet fra "Iversåsen" fra SÖ. Det lille skipet opprenset. d. 339.19,20
- " 5 a-b: Feltet fra "Iversåsen" fra SÖ. Det lille skipet delvis restaurert. d. 341.20,27
- " 6 a-b: Steinringene I - III restaurert - fra "Iversåsen" fra SÖ. d. 341.24,25
-

Steinring II - fortdisminne 5.

Som nevnt i innberetning 1960, s. 5 f, viste fortdisminne 5 seg ikke å være noen trekant. Årets graving klargjorde at anlegget er rund steinsetning av samme type som steinring I, og at steinene tidligere benevnt som a-d, dog ikke e, hører med i ringen. Rullesteinen (innb. 1960, s. 6) omtrent midt i ringen, ligger ikke i det geometriske sentrum, men ca. $\frac{1}{2}$ m V for dette.

Årets graving viste at brannområdet (se oversiktsplan 1:50) strakte seg flekkvis N- og NÖ-over og går under fotkjeden i NÖ.

Som i 1960 ble det funnet en del spredte avslagsstykker flint: 1 ble funnet mellom stein 3 og 4, et annet inntil S-kanten av stein 4, 7 herav 1 bor, fantes dels N, dels S, dels i hulllet til stein 2, 1 lå på Ö-siden av stein 1. I ringens indre finnes to større jordfaste stein i dens N-del.

Steinringens ytterkant.

Ringens holder en diameter av 10.3 - 10.5 m, dens tverrmål er således ca. 1 m mere enn steinring I. Av de opprinnelig 7 stein, manglet 3. Disse ble erstattet med nye stein, nemlig: de 2 delene av stein 17 i det store skipet (kfr. oversiktsplan 1:50 og innberetning 1959, s. 4) ble plassert i hullene h.h.v. til stein 2 og 5, mens den vestlige halvdel av stein 4 (denne var brukt i to) ble satt i hulllet til stein 6.

Samtlige originale stein (nr. 1, 3, 4 og 7) er bruddstein fra "Iversåsen". De nye som er plassert i hullene til de manglende, er av samme type.

Stein 1 (tidligere c): står. Rektangulær, samlet h. 1.36 m, h. over bakken 0.96 m, br. 0.85 m, t. 0.4 m. På dens NV-side en 0.8 m vid grop (etter "steinröverer").

Stein 2: mangler. I hulllet som ligger 0.46 m under nåv. overflate, ligger en del av skoningens igjen. Denne gikk på Ö-siden under fotkjeden i en lengde av ca. 0.4 m. Hulllets samlede lengde er 1.35 m, st. br. 0.66. Steinen, som har stått her, må ha vært ca. 0.6 m br. og har rimeligvis vært av samme dimensjoner som stein 1.

Stein 3 (tidligere merket a) falt utover, trekantet bruddstein. L. 1.8 m, st. br. 1.5 m, tykkelse 0.3 m.

Stein 4 (tidligere merket b) falt utover, langaktig bruddstein, i to deler, delvis temmelig forvitret. L. 2.7 m, st. br. 1.45 m, t. 0.10 - 0.25 m.

Stein 5, mangler. Kun ved denne steinen kunne man på nåværende overflate ane en forsenkning i terrenget, som antyd det stelnens plass. Hullet var på S-siden pent skodd (se foto 20). Bunnen lå 0.54 m under nåværende overflate. Hullet var på toppen 0.84 m og i bunnen 0.45 m langt, st. br. 0.65 m.

Stein 6, mangler. Hullets topp var 1.25 x 1.25 m og bunnen, som lå 0.42 m under nåværende overflate, var 1 x 0.5 m. På dets SÖ-side (inne i ringen) fantes en samling skjörprente steiner og trekulbiter på et område 0.4 x 0.45 m. Steinene lå 0.10 m, kullaget 0.28 - 0.34 m under overflaten.

Stein 7 (tidligere merket d) falt innover, helleformet bruddstein, meget lik stein 1. L. 1.15 m, br. 0.75 m, t. 0.35 m.

Avstand mellom stein 1 og 2:	4.3 m
" "	" 2 " 3: 3.6 "
" "	" 3 " 4: 2.8 "
" "	" 4 " 5: 3.6 "
" "	" 5 " 6: 3.4 "
" "	" 6 " 7: 3.2 "
" "	" 7 " 1: 4.0 "

Som det allerede ble faktuert ved fjorårets gravning (innb. 1960, s. 6), er periferien markert med en tettlagt rekke med mindre stein (se plan 1:50). De fleste er temmelig små, west rullestein, men det er enkelte bruddstein innimellom. Steinrekken mellom stein 1 og 2 ligger helt intakt og er jevn. Men enkelte spredte stein fantes på inn- og utsiden nærmest stein 1 (se plan og foto). Mellom stein 2 og 3 er det noen uregelmessighet og lakuner i området nærmest den fjernete steinen, ellers er rekken regelmessig og jevn.

I området mellom stein 3 og 4 var omkretsmarkeringen temmelig sterkt forstyrret og nærmest de 2 steinene mangelfull.

Mellom stein 4 og 5 og 5 og 6 er rekken regelmessig og jevn, men i sistnevnte parti var benyttet 3 bruddstein, som stammer fra "Iversåsen"; de var helt oppsmuldret.

Også mellom stein 6 og 7 og 7 og 1 lå steinene in situ, dog var det en lakune på ca. 0.3 m nærmest stein 7.

- Foto 7 a-b: Steinring II under utgr. fra NÖ.
d. 338, 718
- " 8 a-b: Steinring II utgravd fra NÖ.
d. 338. 261, 33
- " 9 a-b: Steinring II utgravd fra SÖ.
d. 338. 281, 284
- " 10 : " " " SSV - fra
d. 338. 34
- " 11 : Steinring II utgravd fra S.
d. 338. 35
- " 12 : Fotkjeden mellom stein 1 og 3 fra NÖ.
d. 338. 20
- " 13 : " " " 3 " 4 " S.
d. 338. 4
- " 14 : " " " 4 " 5 " SSV.
d. 338. 5
- " 15 : " " " 5 " 7 " NV.
d. 338. 6
- " 16 : " " " 6 " 7 " NV.
d. 338. 10
- " 17 : " " " 7 " 1 " N.
d. 338. 11
- " 18 : Hullet til stein 2 fra SÖ.
d. 338. 3
- " 19 a-b: Skoningen til stein 2 fra NÖ.
d. 338. 12, 13
- " 19c : Hullet til stein 2 utgravd fra Ö.
d. 338. 15
- " 20 : " " " 5 m/ skoning fra NNW.
d. 338. 14
- " 21 a-b: Steinring II restaurert fra N.
d. 338. 15, 16

Stein e. Bautastein 0.25 m NÖ for fortidsminne 5 -
steinring II (Innb. 1960, s. 5). Det ble
gravd rundt hele steinen. Jordsmonnet består
kun av rød aur som er sterkt gruset. På S-
siden fantes et par rullestein og litt tre-
kull, men dette kan være noe av brannlaget
i steinring II, som her strakte seg ut un-
der fotkjeden. Steinen er trekantet med
"takformet" overside. Dens samlede høyde
målt ved det høyeste punkt - i Ö - er 0.6 m,
herav rager 0.24 m over bakken. Også bunnen
er takformet.

S for fortidsminne 5 ble avdekket et område
3 x 4.75 m (NÖ-SV, SÖ-NW). Her ble funnet noen flint-
biter.

$\frac{1}{2}$ m SSV for steinring II (mellom stein 2 og
3) tegnet det seg et sirkelrundt område med matjord
mot auren. Det viste seg å være en kokegrop. Den var
ca. 1 m i diameter og toppen lå 0.14 m under nåværen-
de overflate. Fra niv. 0.30 m til 0.53 m (bunnen)
var den fylt med skjörbrente stein og trekull, som i
bunnen dannet et kompakt lag. Her ble funnet et flint-
stykke, niv. 0.46 m. Sanden under gropen var helt
hvitbrent av varmen.

Foto 21 e-d: Snitt gjennom gropen fra SV.

1.75 m SSV for stein 2 i steinring II skilte et avlangt område med mørk jord seg ut fra den omkringliggende aur. Det var 1.80 m SSV-NNÖ og 0.75 m bredt. Overflaten lå 0.2 m under bakken, og jordsmonnet besto av temmelig fet, svart jord med enkelte trekullflekker. Det fantes også noen spredte stein, hvorav en og annen var ildskjörnet. Gropen hadde nærmest traugformet tverrsnitt, og den var 10 cm dyp.

Det er i tidens löp kjört en mengde stein fra Istrehågan. En stor del er havnet i hönsehuset på Rönningen av Jåberg (gnr. 139, brnr. 2 og 33) i Sandar. Andre er gått med i steingjerdet som danner herredsgrensen, mens atter andre ble lagt i et steingjerde på den gamle velens V-side. Av dette er det nå kun rester igjen.

Fortidsminne 6 - Steinring III.

Gamle folk fortalte at det mellom steinring I (fortidsminne 4) og den gamle veien skulle ha ligget enda en steinring, og gårdbruker Kristian Johansens sönn, en mann i 40-års alderen, fortalte under skylddelingsforretn. 8/7 at han kunne huske den som gutt. Han opplyste at steinene var ca. $\frac{1}{2}$ m höye og sto med såpass avstand, at man kunne hoppe fra stein til stein.

For om mulig å få brakt på det rene hvor denne ringen kunne ha ligget, stakk Knut Seip med spett i området Ö for steinring I, S for steingjerdet, N for steinring II og V for velen. Stikkene ble tatt med ca. $\frac{1}{2}$ m's mellomrom, og to rekker med tettlagte stein ble funnet i områdets nordlige del. Den ene gikk Ö-over, den andre N-over. Det viste seg ved videre gravning å være en sammenhengende rekke stein, som nærmest dannet en sirkel, og det var da klart, at vi hadde funnet ringen gamle folk kunne huske. Samtlige reiste stein, med unntagelse av en rundkamp i N, som lå delvis inne i steingjerdet, manglet. Ringen ligger 5 m ÖNÖ for steinring I og $5\frac{1}{2}$ m NNÖ for steinring II. Den har vært ca. $5\frac{1}{2}$ m i tverrmål. I hele ringens indre - særlig på V-siden - fantes spredte trekullbiter og flekker med trekull under det ca. 5 cm tykke matjordlag. Disse forekomstene lå direkte oppå det gamle matjordlag og strakte seg på ringens S-side under kantmarkeringen (se plan 1:20).

I midtpartiet fantes et område med svart, sterkt trekulblandet jord. Dets største utstrekning (50, 84x - 8y, 52, 60x - 8y) ligger NNÖ-SSV og er 1.76 m langt med en største bredde av 0.98 m. H.h.v. 0.4 og 0.88 m SSV for denne fantes 2 mindre konsentrasjoner med svart jord, 0.25 x 0.22 m og 0.1 x 0.09 m (se plan 1:20).

Alle tre områder ligger opp i det moderne matjordlag og oppå og i det gamle, 0.10 - 0.12 cm under overflaten. Kulljord-konsentrasjonen i midtpartiet var 4-8 cm tykt (se snitt 1:10).

Ringens ytterkant.

Som det vil fremgå av planen 1:20 har den bevarte del av ringen bestått av 6 reiste stein, men da steingjerdet og gliket inntil dets N-side har tatt resten av ringen, kan man slutte at det må ha vært sikkert 2, muligens 3 reiste stein til.

Den eneste gjenværende stein, en rundkamp, -merket 1 på planen - sto delvis under gjerdet og hadde veltet innover i ringen. Den er 0.7 m høy, og grunnflaten er 0.7 x 0.6 m.

Stein 2, mangler. Lakunen i fotkjeden er 0.45 m bred. Steinen har ikke hatt noen skoning og synes å ha stått rett oppå auren. Hullets bunn ligger bare 0.25 m under nåværende overflate.

Stein 3, mangler, men en svak forsenkning, 0.4 m bred, i terrenget SV for den, viser at den må ha veltet utover og har vært ca. 1.0 m lang. Hullet er 0.25 m bredt og har samme dybde som ved stein 2. Heller ikke ved stein 3 var det spor til skoning.

Stein 4, mangler. Hullet er 0.35 m bredt og 0.3 m dyp. Inntil og SSV for hullet ligger 6 mindre stein, som kan være rester av skoning.

Stein 5, mangler. På overflaten var steinens "plass" markert ved en lyngtue. Steinen har hatt en *Solid* skoning (se plan 1:20 og foto 29). Hullet er 0.45 x 0.65 m og har en dybde av 0.45 m, herav 0.2 m i auren.

Stein 6, mangler, på overflaten markert med en lyngtue. I bunnen av hullet var skoningen delvis bevart. Hullets bredde var 0.6 m og gikk 0.2 m ned i auren.

Fortidsminne 2.

Det lille skipet.

Det lille skipet, som ble oppdaget i 1959, ligger ca. 2 m SSV for det store skipet (fortidsminne 3)). Det ligger i V-hellende terreng, således er høydeforskjellen langs profilen 5.5x, 7y - 5.5x, 3y - 0.64 m. Det ser ut som om man har forsøkt å planere noe i forbindelse med skipets anlegg, i det det er en liten, men markert avsats i terrenget 3.75 m ö for det. Det lille skipet er i alt 10.3 m langt NNÖ-SSV og 2.30 m bredt. Hele skipets indre er dekket av en jordblandet röys, h. ca. 0.2 m.

Også utenfor skipet og mellom det og det store skipet ligger en mengde spredte stein, som dels hörer till morenen og er jordfaste, dels ligger löse i matjorden og har till dels dannet skoning till de reiste steinene; de er rimeligvis kommet ut av stilling da de reiste steinene falt overende. På skipets ö-side ca. 0.2 m ö for stein 7 ligger en del steiner i en "hestesko" med åpning mot NÖ (kfr. plan 1:50 og foto 42), ytre tverrmål ca. 1½ m. Steinene ligger rett under matjorden og oppå auren. Området var funntomt. Inntill skipets V-side, omtrent midtskips, var en avlang forhøyning i terrenget, L. NNÖ-SSV 3.3 m, br. 2.35 m, h. 0.36 m. Den inneholdt kun sand (aur) som lå oppå matjordlaget (se plan og snitt). Rimeligvis er det en oppgravning fra arbeidet med å fjerne steinene fra skipet).

Skipets indre var som nevnt dekket av en jordblandet röys. Steinene danner jevnt over ett lag, men enkelte steder - særlig i skipets N-del - synes det å være to lag. Matjorden som er kjørt på, ligger oppå det gamle matjordlaget, men noen markert grense kan ikke trekkes mellom de to (kfr. snitt 1:20). I matjordlaget, som jevnt over var 0.20 - 0.5 m tykt - tykkest på midten - fantes fra like under gressroten till auren, spredte biter med trekull, brante bein, jernfragmenter, herav övre halvdel av en kniv, noen flintbiter, litt slagg og leirklining samt et leirkarskår (sml. plan 1:50).

Ca. 0.1 m under overflaten, like i gressroten og med sentrum 5.15x - 3.15y fantes en trekullsamling, d. 0.25 m. Den er rimeligvis sekundær.

Med sentrum 5.5x - 3.5y var det en avlang nedgravning i auren. Den lå omtrent midtskips 0.25 m V

for skipets Ö-side, var som skipet orientert NNÖ-SSV, 1. 2.05 m, br. 0.85 m, dybde 0.2 m (se plan 1:50, snitt 1:20 og foto 38-41). Også den inneholdt kun matjord av samme karakter som jordfyllen i røyssen.

Skipets ytterkant.

I S er stevnpartiet markert med 3 rundkamp (merket a-c på planen 1:50), hvorav de to nordligste (b og c) rager $\frac{1}{2}$ m over bakken. Deres største mål er 0.5 - 0.7 m og likesom steinene i røyssen hviler de på det påfylte matjordlaget (t. 5 cm). Det ble gravet under samtlige, men uten resultat. I NNW fantes en grop 0.5 x 0.6 m og ca. 20 cm dyp (merket d på planen). Den var omgitt av en skoning med mindre stein, og det er rimelig å anta at det også her har stått en rundkamp.

Årets undersøkelse bekreftet iakttagelsen i 1959 (denne innb. s. 1) at samtlige reiste stein, alle helleformete bruddstein fra "Iversåsen", har stått på langsidene. - På V-siden er det 4 stein, samtlige til stede.

Stein 1 lengst i SSV, 1. 2.6 m, st. br. $1\frac{1}{2}$ m, t. 0.25 m, falt utover. Har hull etter minebor. I steinens forlengelse N-over fantes en 1.3 m l., 0.5 m br., 0.1 cm dyp nedgravning i auren som angav plassen til den neste steinen,

Stein 2 1. 2 m, st. br. 1.4 m, t. 0.25 m., falt utover, i N-enden kommet ca. $1\frac{1}{2}$ m V for sin opprinnelige plass. Så å si kant i kant og N for 2

Stein 3 1. 1.8 m, st. br. 0.95 m, t. 0.2 m. Veltet innover og lå ca. 1 m V for sin opprinnelige plass. Ca. 2.25 NNÖ for 3

Stein 4, 1. 1.7 m, h. ca. $\frac{1}{2}$ m, t. 0.4 m. Står, men hellet noe innover. Den er adskilt fra hulllet d) ved dettes skoning. 1.10 m S for d)

Stein 5, mangler, hullets 1. 1.15 m, st. br. 0.65 m, dybde i auren 0.15 m. Ca. 0.25 m S for 5

Stein 6, 1. 1.9 m, st. br. 0.9 m, t. 0.1 m. Falt utover; i S-enden ligger den ca. 0.75 m Ö for sin opprinnelige plass. Ca. $1\frac{1}{2}$ m SSV for 6

Stein 7, st. br. 1.3 m, t. 0.15 m, opprinnelige 1. ca. 3 m. Et ca. 1 m langt stykke av steinens N-lige del må ha vært slått av og fjernet. En stump av steinen (også merket 7 på planen) lå igjen i N, mens en 1.15 m lang, 0.65 m bred, 0.15 - 0.2 m dyp nedgravning i auren

I årets gravning deltok student Knut L. Seip, Oslo, som assistent, og som tidligere fikk vi god hjelp av Per Haavaldsen og Svein Ingebretsen, Sandefjord.

De 2 siste års undersøkelser har vært finansiert av bedrifter og kommuner i distriktet. Det ble derfor arrangert omvisninger for våre velgjørere: Norges Hvalfangstforbund, Sandefjord og Sandar kommuner, Sandefjord Privatbank, Tjølling Sparebank og Framnæs mek. Værksted. Det var stor oppslutning om og interesse for omvisningene.

Ved skylddelingsforretning 8/7-1961 er hvervet Universitetets Oldsaksamling fortidsminnene på Istreågan fra grunneieren, gårdbruker Kristian Johansen, Istre søndre. Det innkjöpte området dekker ca. 4 mål, og hjørnene er markert med 3 bolter i fjell samt 1 bolt i stor stein. Arbeidet ble utført av Tjølling Historielag.

Kristiansand 11/8-1961.

Elizabeth Skjelsvik
Elizabeth Skjelsvik

*Papirene vedrørende
overdragelsen av Smu-
hølet ligger i egen
mappe i arkivet.
Oslo, 2/11-61
E. Skjelsvik*

Foto 1.

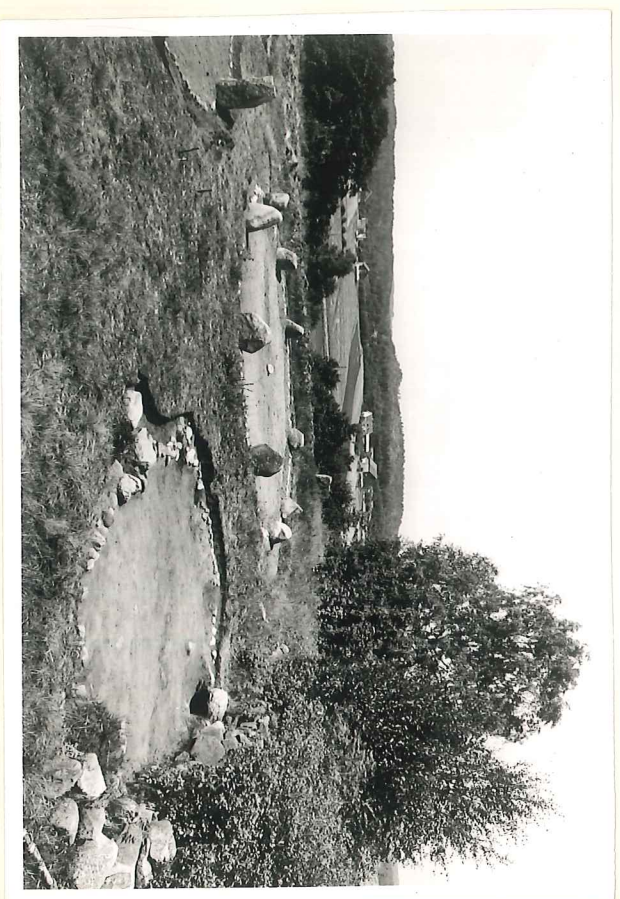
Sk. 339. 23

Foto 2. 3

~~Sk. 338. 22~~

Sk. 339. 28

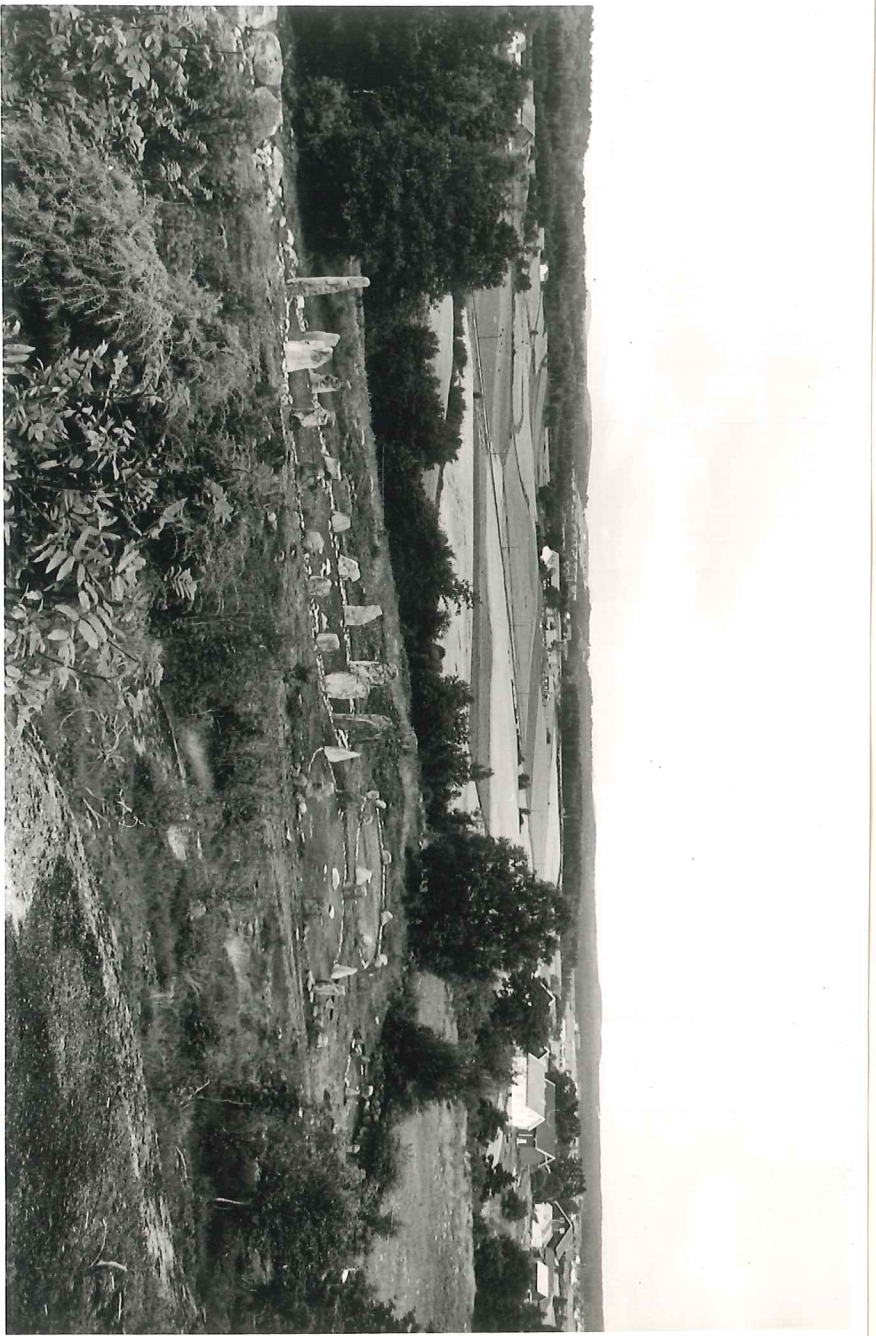

Foto 5. S. 341. 20, 27

Foto 8

ds. 338. 26, 33

↑
skjens bevarnings

21 a-b

ds. 338. 15, 16

Foto 19 a-b

ds. 338. 12, 13

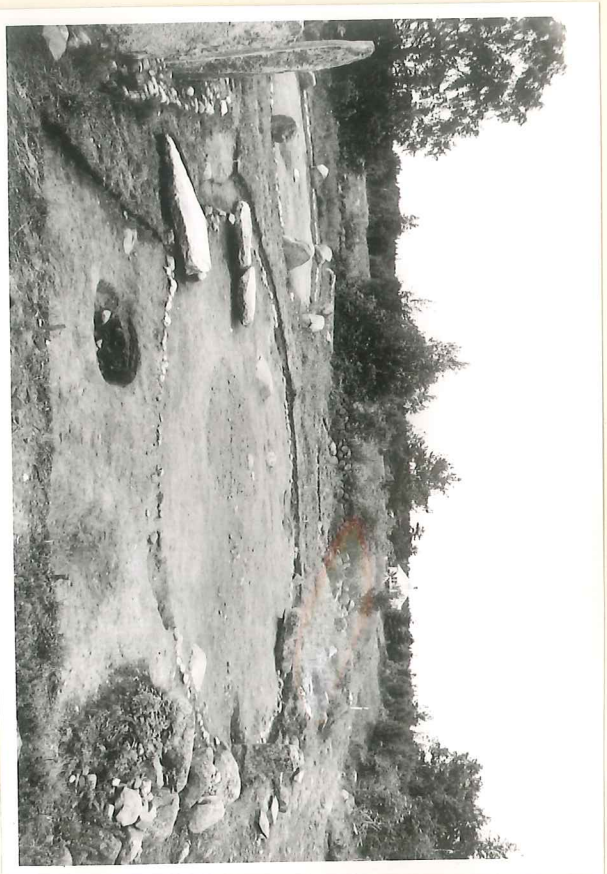

Photo 11
A. 338.35

Photo 21c-d
A. 338 nov. 50

Photo 23a-b
d. 339. 24, 25

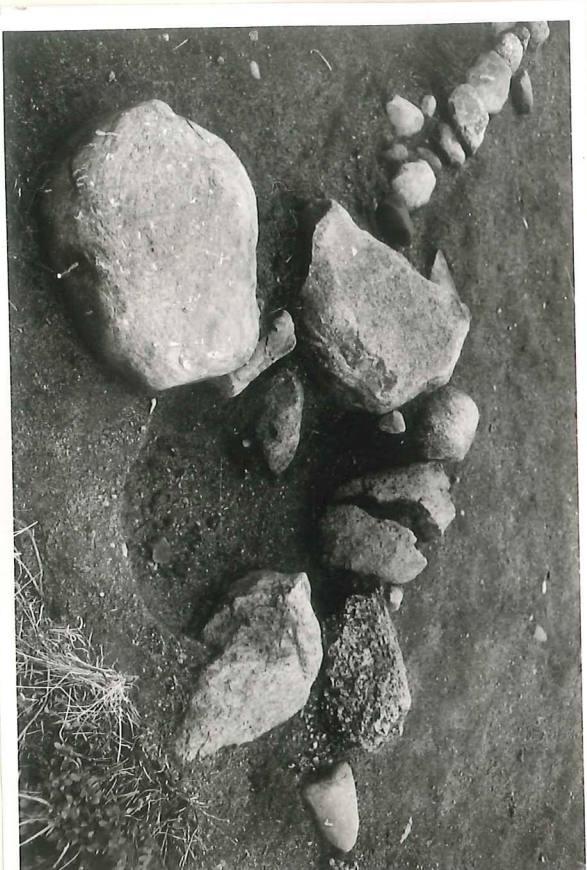

Photo 29
d. 332. 33

Photo 30.
d. 341. 15, 14, 22, 15

Skivving III

Brunnlag og profil
fra S.

Foto 22a-b

Foto 31 a-b
sk. 339, 10, 11

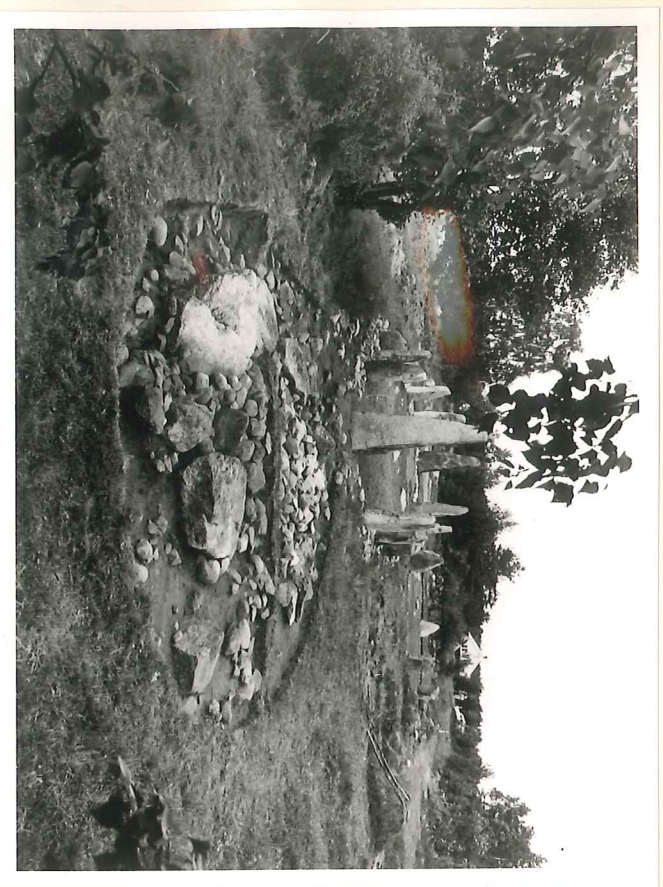

Foto 34 a-c
sk. 339, 14-16

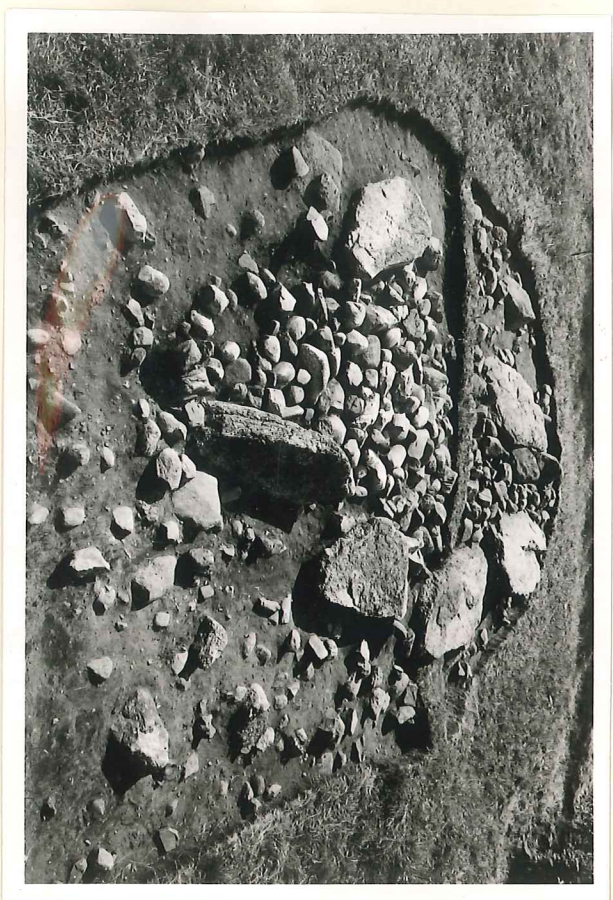

Foto 35 a-b.
sk. 339, 17, 18

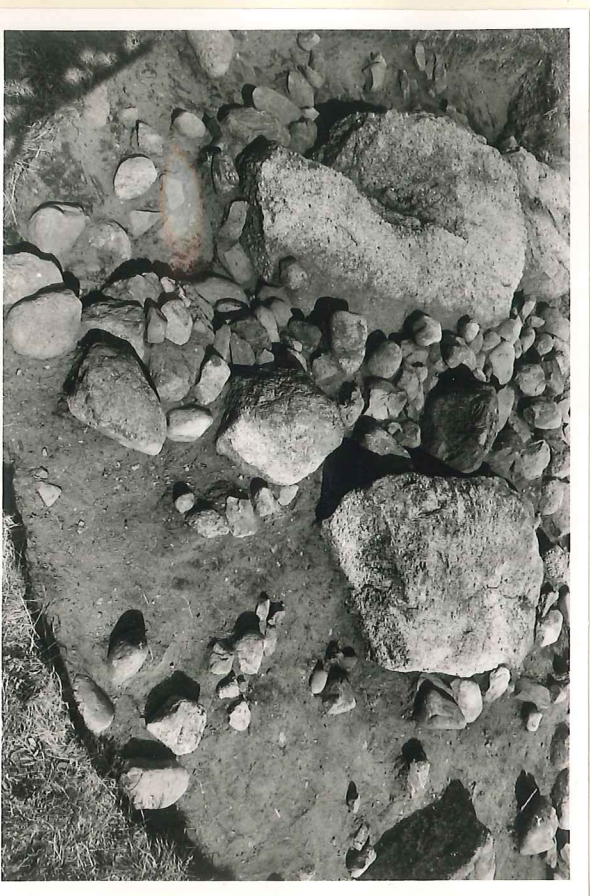

Foto 36a-b.
d. 332, 33, 34,
d. 340, 3

Foto 37
d. 340. 4

Foto 38a-b.
d. 340. 10/11

Utgraving 1961.
E. Skjelsvik.

Istrengågan, Fjälling s. & p., Vestfold.

Foto 39 a-b
d. 341. 16/17

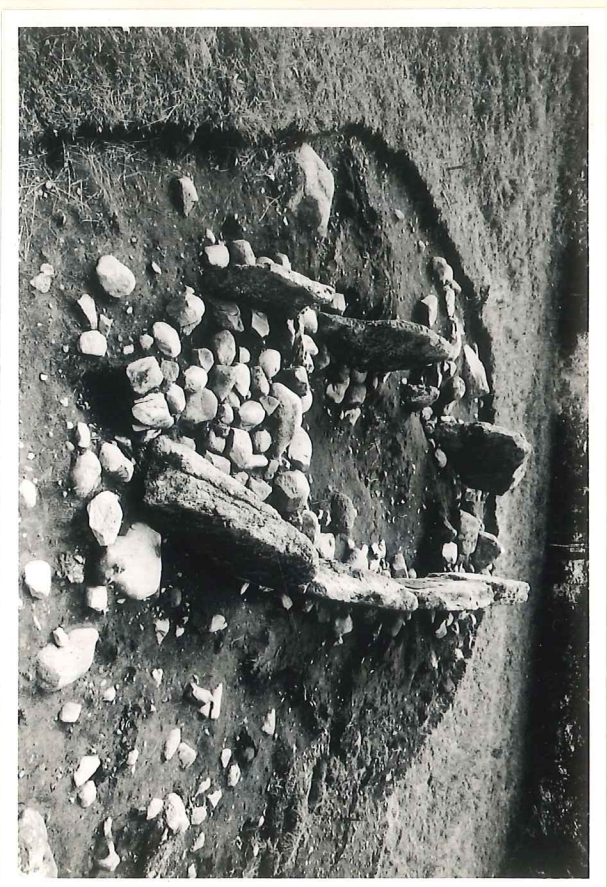
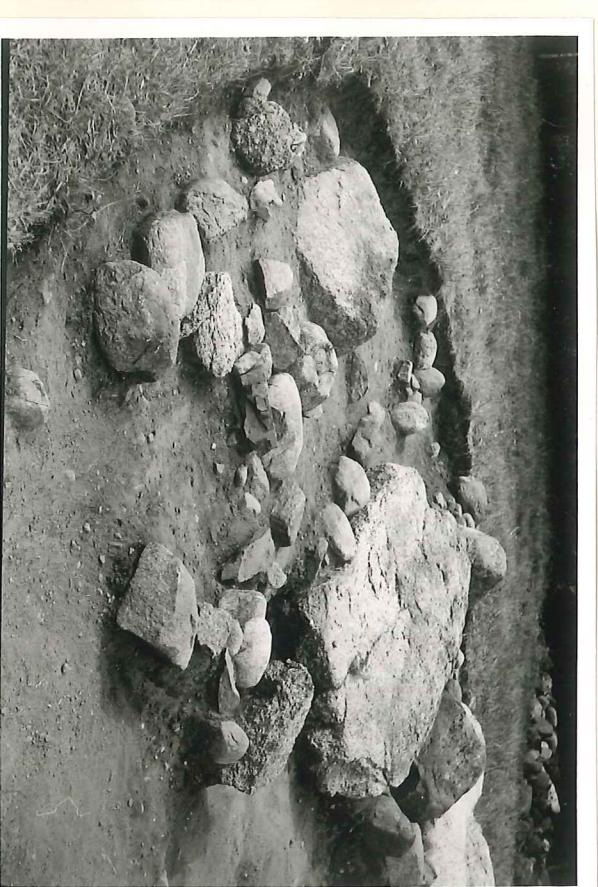

Foto 41 a-b
d. 341. 22/23

Foto 42 a-b
d. 340. 8/9

om avsluttende utgravning på Istre-
hågan av Istre søndre (gnr. 71, brnr.
21), Tjølling s. og pgd., Vestfold,
7/6 - 24/6-1962 ved

Elizabeth Skjelsvik.

Skjakt mellom jordfast stein på veiens V-side og det store skipet (fortidsminne 3).

Ved avslutningen av fjorårets utgravning ble det umiddelbart V for en stor jordfast stein 3 m SØ for det store skipet (fortidsminne 3) oppdaget en samling med større og mindre stein, som var begynt å stikke opp over lyngtorven. For å fastslå steinenes karakter ble et område på ca. 6.7 x 6.7 m avdekket mellom den jordfaste steinen og steinpakning langs det store skipets kant (15.10x - 4y, 15.10 x - 9.8y, 21.85x - 5y, 21.85x - 11.6y), sml. L. 374, 34a og 35a.

En del av de store steinene her (merket Sg på ^{detalj}planen 1:50) lå oppå det nuværende matjordlag og hører uten tvil til det steingjerde som tidligere fulgte V-siden av den gamle veien.

Mer eller mindre spredt utover hele det avdekkede område lå det en mengde større og mindre stein. Dog lå de i en tettere konsentrasjon med sentrum 18.75x + 9.5y. Disse hadde karakter av en rydning grøys, 1.30 x 0.6 m, største utstrekning NNÖ-SSV, tykkelse 20 cm og steinene lå oppå og i torv- og matjordlaget.

Umiddelbart NÖ for og inntil "røysen" fantes en avlang forsenkning i terrenget NØSV 1.8 m, Ö-V:1.15 m (merket I på ^{detalj}planen 1:50). Denne, bortsett fra matjordlaget øverst, inneholdt kun aur. Det er rimelig å anta at man her har gravd opp en jordfast stein til steingjerdet f.eks., og at småsteinen er blitt lagt i en røys ved siden av det oppgravde hullet.

På forsenkningens V-side lå en langaktig forhøyning med samme orientering som forsenkningen. Den hevet seg ca. 20 cm over det omkringliggende terreng. Øverst besto den av et ca. 10 cm tykt torv- og matjordlag, herunder et ca. 20 cm tykt lag med aur (sand)

som hvilte oppå et 8 cm tykt matjordlag (gammel overflate). Auren må representere den massen som er oppgravd fra forsenkningen. Området er avmerket som II på ^{detalj}planen 1:20.

Ca. 0.5 m V for den store jordfaste steinens SV-ende fantes i sjakten et område 1.4 x 0.75 m, orientert SSV - NNÖ. I NNÖ-enden lå noen små stein på overgangen mellom torven og det underliggende skikt, som var gråaktig av farge, av samme type som jordfyllen i det lille skipet (fortidsminne 2, se innb. 1961, s. 8), og det representerer uten tvil et gammelt matjordlag. Dette område danner NNÖ-enden av den markerte avsats i terrenget (anf. innb. s. 8) 3.75 m Ö for det lille skipet. Avsatsen er ca. 16.25 m lang, orientert NNÖ-SSV og kun markert mot vest. Dens utstrekning mot Ö kan ikke fastslås, da den går jevnt over i det omkringliggende terreng her. Prövestikk (se plan 1:50) på 3 steder i avsatsen Ö for det lille skipet viste, at den gråaktige jorden var 22-30 cm tykt.

I dette matjordlag, som i det avdekkede område i sjakten var 36 cm tykt, fantes brente beinfliser, 1 skår av spaninformet leirkar samt 1 stk. leirklining (niv. 0.22 - 0.36). Ellers i sjakten fantes en flintbit ved NÖ-enden av den store jordfaste steinen. Funnene har nr. J. 44/62 I-III a-d.

Torv- og matjordlaget i sjakten var jevnt over ca. 10 cm tykt. I et 75 cm vidt område på den jordfaste steinens V-side var imidlertid dette laget 40 cm tykt; inntil jordfaste stein eller bergvegger vil nemlig alltid matjordtykkelsen bli større.

I sjaktens vestre del fantes en gröft fylt med svart aske- og trekulblandet jord med spredte stein, som stort sett ikke var skjörbrente. Denne gröften fulgte det store skipets (fortidsminne 3) Ö-side, og i S tegnet den seg som en tydelig forsinking i terrenget. Mot skipets N-ende var den ikke synlig på overflaten, og den lot seg ikke følge lenger enn til stein 12, som ligger 5.3 m S for hulllet til stevnsteinen i N (stein 10). (Se plan 1:50). Gröften er ca. 20.5 m l. NNÖ-SSV og 1 (mot N) - 1.7 m (i S) bred. Snittet, 15.10x-4Y, 15.10x - 7.20Y (se snittegning 1:10), viser at terrenget fra Ö mot V faller 22 cm.

Lagfølgen i gröften er følgende :

Torv og matjord: 2-3 cm.
Svart aske- og kullholdig jord: 13-22 cm.
Svart sandblandet jord: 5-16 cm.

Med sentrum 19.25x - 6.5y lå en kokegrop, som var noe forstyrret av roten til et tre, som hadde vokst på stedet. Den var noe avlang, 1.25 x 1 m, orientert N-S og fylt med sterkt kullholdig jord samt tett-pakket med skjörbrent stein; bunnen lå 37 cm under overflaten. På gropens Ö-side var auren rödbrent.

Foto: L. 374, 34a & 35a: Sjaktten under utgravning fra N. Steinsamlingene in situ.

" L. 375, 9 & 10: Samme sjakt utgravd fra N.

" L. 374, 36: Gröften langs skipets Ö-side under utgravning fra SÖ.

" L. 374, 37: Samme fra öst.

Sjaktten gjennom den gamle veien mellom gravfeltet og "Iversåsen"s Ø-fot.

For å undersøke om der fantes flere veitraséer til den gamle veien forbi gravfeltet, ble det åpnet en sjakt i retning Ö-V tvers over veien til foten av "Iversåsen". Sjaktten var 1½ m bred og 15½ m lang (26x - 11y, 27.5x - 11y, 26x - 26.5y, 27.5x - 26.5y. Se planer 1:50 og 1:20). Undersøkelsen gav imidlertid negativt resultat, idet urørt aur fulgte rett under torv- og matjordlaget, og det var ingen antydning til andre veitraséer under eller ved siden av den nuværende. Heller ikke ble noen oldsaker funnet.

Fra fjelleets - "Iversåsen"s - fot til sletten vestenfor var et fall på 1.62 m. Hele sjaktten til veikanten i V var oppfylt av større og mindre rullestein og i dens östre ende var det matjord fra overflaten til fjellet, da all sanden i tidens löp må ha rent bort her. Ellers i sjaktten var matjordlaget 6-14 cm tykt, på veiens V-side trekullblandet, da det for mange år siden hadde rast en lyngebrann i N-enden av gravfeltet. I veikanten mot V fantes det på auren midt i sjaktten et avlangt område med svart kullblandet jord, 74 x 14 cm, orientert NNÖ-SSV. 20 cm V for vestre veikant var det, likeledes i auren, en konsentrasjon av leirjord 30 x 16 cm, tykkelse 11 cm.

Foto: L.375, 15-16: Sjaktten gjennom veien fra VNV.
" : L.375, 17-18: Samme fra ÖSÖ.

Det gjenstående restaureringsarbeide ble i år fullført.

I det lille skipet (fortidsminne 2) ble det i fjor i den avlange nedgravningen i auren (innberetning 1961, s. 8) nedlagt følgende saker regnet fra S mot N: et utbrukt gravbrett, på dette hviler en stein av form som en menneskelig hodeskalle; så følger en gammel regnfrakk tilhørende Per Haavaldsen, et par gamle vanter og et par gamle gummiisko tilhørende undertegnede, to tomme syltetøyspann, et eksemplar av "Aftenposten", en tom jordbærkurv, et par Solo- og et par melkekapsler, en tom tobakkspakke (sml. L.340, 13a - 14). Både i fjor og i år ble det kjørt på et sandlag i det utgravde område i og rundt det lille skipet. I år ble rundkampen lagt tilbake igjen inni båten og en rullestein ble nedsett i N, der det var tydelig at det hadde stått en opprinnelig (d på plannen 1:50; innb. 1961, s. 9).

Sjaktet gjennom veien ble også fylt igjen, og krattet som sjenerte for utsynet over feltet fra "Iversåsen", ble hugget ned.

Foto: L. 376, 14, 15, 16: Det lille skipet restaurert fra SSV.

" L. 376, 17 & 18: Samme fra SSV. Den øvrige del av feltet i bakgrunnen.

" L. 376, 19 & 20: Det lille skipet restaurert fra N.

" L. 376, 23 & 24: Samme fra NÖ - fra "Iversåsen".

" L. 376, 21 & 22: Feltet restaurert fra SÖ fra "Iversåsen".

" L. 376, 25 & 26: Feltet og veien fra NÖ.

" L. 376, 27, 28, 29: Veien, steinringene og N-enden av det store skipet fra S.

" L. 376, 30 & 31: Feltet fra S - fra veien.

I år som i tidligere år ydet Tjölling Historielag vurderlig hjelp og støtte.

I årets gravning deltok stud. real. Knut L. Seip, Oslo, som assistent. Realskoleelev Per Haavaldsen, Sandefjord, hjalp til leilighetsvis.

St. Hans aften ble i år feiret på feltet med deltagelse av medlemmer av Tjölling Historielag og folk fra omegnen. Alt krattet, som var blitt ryddet i fjor og i år, ble brent opp, og bålet ble bygget over forsenkningen i terrenget mellom den store, jordfaste steinen og det store skipet. (I på ^{den} planen 1:20).

Oslo i september 1962.

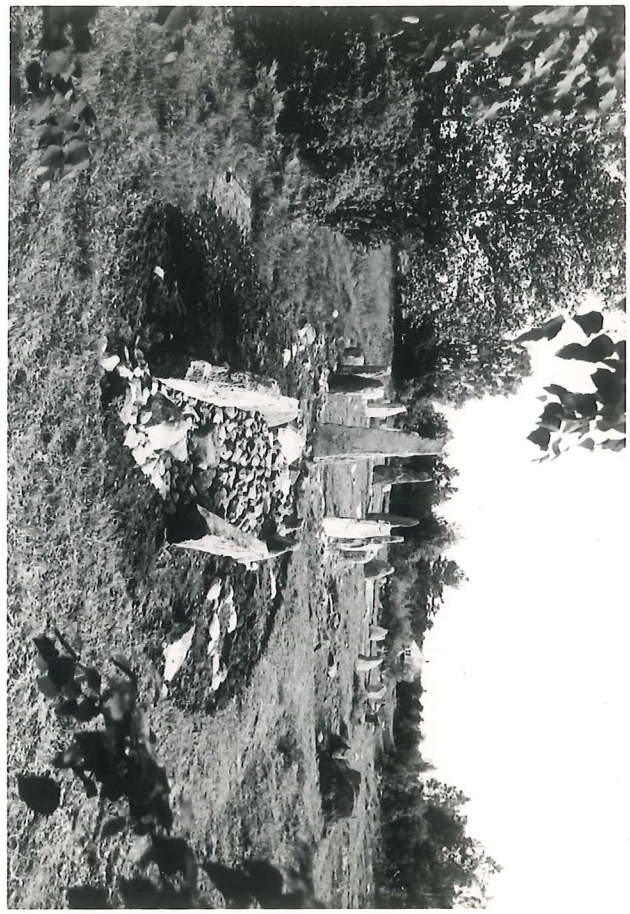
Elizabeth Skjelsvik
Elizabeth Skjelsvik

W. S. Sogard
About morning 1962

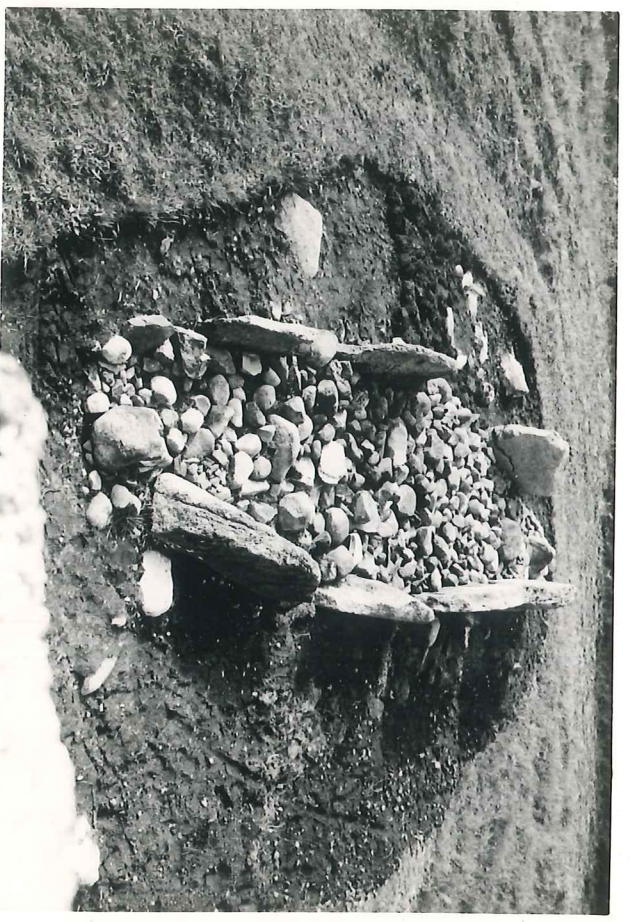
Stokholmskanan, near Lake Länarviken (71/29, 30, 31.)
Fjellings, Vestfold.

Vestfold.

d. 376; 17-18

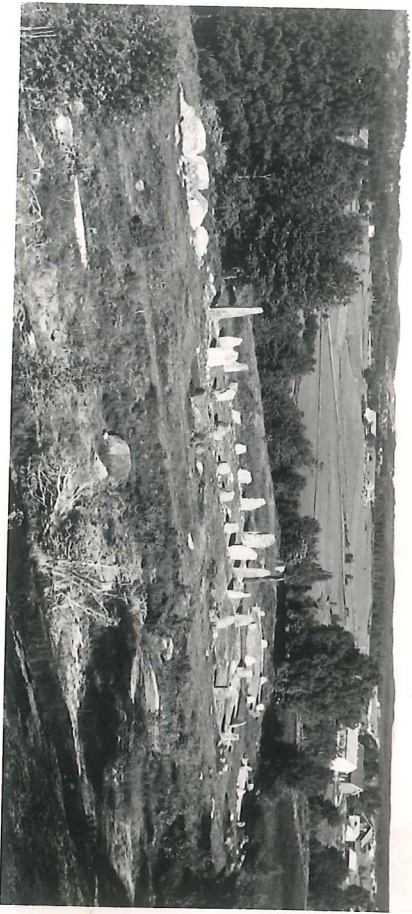

x d. 376; 19-20.

8. 376; 25-26

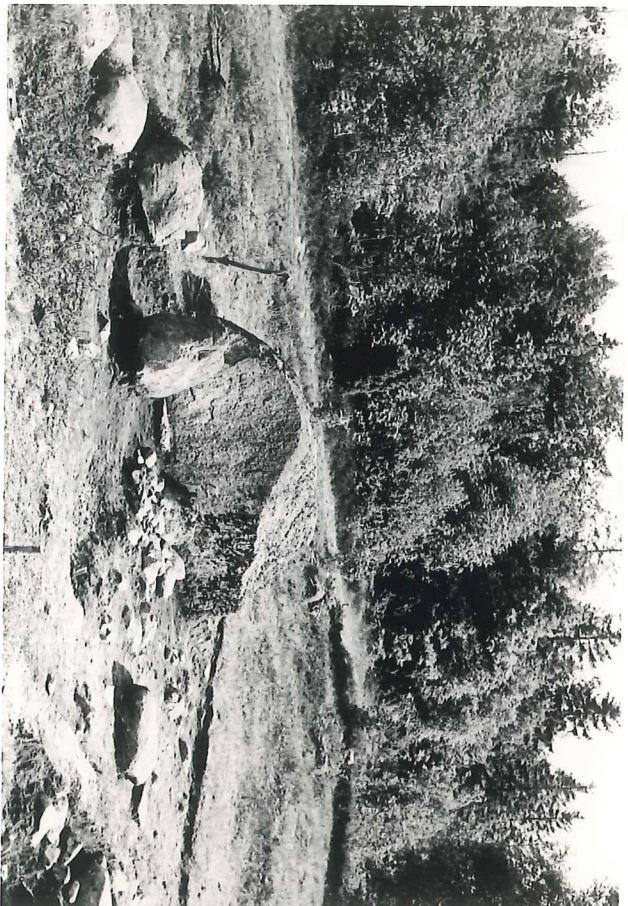

8. 376; 21-22

Wagnerning 1912
af S. Skjeldavik

Johne Kaagan og Johne Søndre (719 21), Tjalling 5. 2 P. 1
Voffred.

d. 374; 34a-35a.

d. 375; 9-10.

Pl. 375; 17-18.